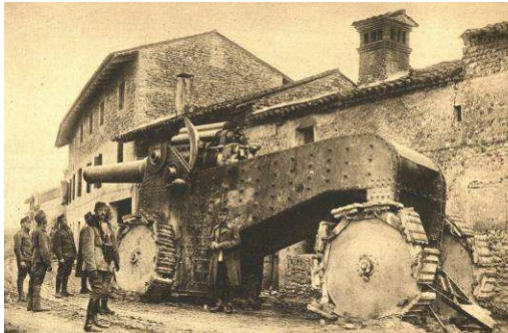
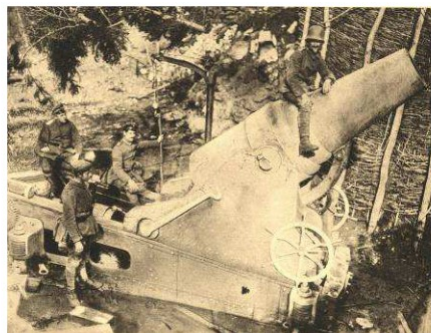

Opdracht 9 - Eerste Wereldoorlog
Belgische vluchtelingen in Zeeland in 1914

In augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit. Een van de gevolgen hiervan was dat in het najaar van 1914 grote delen van België ontvolkt raakten, omdat iedereen op de vlucht sloeg voor het oorlogsgeweld. Deze eerste “moderne” oorlog hield weinig rekening met burgers en hun woonhuizen, kerken, scholen etc. Gedurende heel de oorlog zouden technische ontwikkelingen de strijd bepalen, bijvoorbeeld het inzetten van vliegtuigen. Ook op de grond zetten de legers steeds nieuwere wapens in.

Nieuw gevechtsvoertuig en geschut

Tankauto's met de tank verticaal achterop

Toen in oktober 1914 de Duitsers Antwerpen met een beschieting probeerden te veroveren, zette een stoet van honderdduizenden Belgen zich in beweging in de richting van de grens met Nederland. Een groot deel van hen probeerde via Zeeuws-Vlaanderen de Westerschelde over te steken. Plaatsen met havens, zoals Waarde, Hansweert, Hoedekenskerke, Ellewoutsdijk en Vlissingen kregen tienduizenden vluchtelingen te verwerken. Geen van de gemeentebesturen was op een dergelijke humanitaire ramp voorbereid. In alle Zeeuwse plaatsen werden steuncomités opgericht om de vluchtelingen te verzorgen. Na een aantal dagen werden de meesten van hen doorgestuurd naar opvangkampen in de rest van Nederland.

Vertrek uit leper

Vorbereiding

Zie voor een algemeen verhaal over de Eerste Wereldoorlog bijvoorbeeld de [tijdslijn](#) op de website van het museum In Flanders Fields te Ieper. Voor een algemeen verhaal over Zeeland in de Eerste Wereldoorlog kun je terecht op de site van de [Zeeuwse Ankers](#).

Het symbool voor herdenken van de Eerste Wereldoorlog is de klaproos, *poppy* in het Engels. Een Canadese militaire arts schreef in 1915 een [gedicht](#) over de klaprozen, die op de soldatengraven in Flanders Fields bloeiden.

Bronnen

Literatuur

Over de Eerste Wereldoorlog is in binnen- en buitenland een enorme hoeveelheid boeken geschreven. Over de Belgische vluchtelingen in Nederland is dat wat minder. In de archiefdoos zijn de volgende werken samengebracht:

- Amara, M., Chielens, P., Beeck, H., Damme, K. (2004). *Vluchten voor de oorlog. Belgische vluchtelingen 1914-1918*. Davidsfonds, Leuven.
- Bauwens, A.R.; Devroe, C.; Vooren, G.A.C. van; Willebroodse, A.C.J. (1993). *In staat van beleg. West Zeeuws-Vlaanderen en de Eerste Wereldoorlog*. Gemeentelijk Archeologisch Museum, Aardenburg.
- Bauwens, A. en Haak, M. (2013). *Bange jaren. Zeeuws-Vlaanderen en de Eerste Wereldoorlog 1914-1919*. Aardenburg.
- Imhof, J.G. (1949). *Met de compagnie te Velde, mobilisatieherinneringen van Dr. J.G. Imhof. 1914-1919*. Drukkerij Firma Schotanus en Jens, Utrecht.
- Kriegsman, I. (2016). *Hoop op toekomst. Belgische vluchtelingen in Nederland*. Wbooks, Zwolle.
- Linden, H.H.M. van der (2012). *Drie massagraven voor de Nederlandse kust. 22 september 1914*. ASPEKT, Soesterberg.
- Provinciaal comité tot hulpverlening aan vluchtelingen in Zeeland (z.j.). *Verslag van het provinciaal comité tot hulpverlening aan vluchtelingen in Zeeland, augustus 1914-1 juli 1915*. Firma D.G. Kröber jr., Middelburg.
- Provinciaal vluchtelingen-comité in Zeeland (z.j.). *6e verslag van den intendancedienst van het provinciaal vluchtelingencomité in Zeeland, loopende van 15 oktober 1914 tot 1 april 1915*. Firma D.G. Kröber jr., Middelburg.
- Roodt, E. de (2000). *Oorlogsgasten. Vluchtelingen en krijgsgevangenen in Nederland tijdens de eerste Wereldoorlog*. Europese Bibliotheek, Zaltbommel.
- De Spuije, *themanummer Eerste Wereldoorlog*, Heemkundige Kring De Bevelanden 2014
- Schot, J. (1987). *Vlaamse Vissers als vluchtelingen in Zierikzee (1914-1918)*. In: *Kroniek 1987. Kroniek van het land van de Zeemeermin (Schouwen-Duiveland)*. Vereniging Stad en Lande van Schouwen-Duiveland.
- Stroeve, J. (1989). *Belgen in Zeeuws-Vlaanderen, 75 jaar later*.

Ook kun je een kijkje nemen in de volgende boeken uit onze algemene en Zeeuwse bibliotheek:

- Linden, H. van der (2015). *Zeeland en de Eerste Wereldoorlog*. ASPEKT, Soesterberg.
- Maes, T.G. (2013). *Antwerpen 2014: bolwerk van België tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Houtekiet Geschiedenis, Antwerpen.
- Moeyes, P. (2001). *Buiten schot: Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog: 1914-1918*. De Arbeiderspers, Amsterdam.
- Sheffield, G. (2013). *De Eerste Wereldoorlog herdacht*. Carlton Books Limited, London.
- Vanoutrive, P. (2011). *De Allerlaatste Getuigen van WO1*. Uitgeverij Lannoo, Tielt.
- Zwemer, J. en Barth, A. (2014). *Zeeland tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Het Paard van Troje, Goes.

Online

- Op de website [het Zeeuws Archief](#) kun je informatie over vluchtelingen vinden.
- [Historisch Nieuwsblad](#) over Belgische Vluchtelingen
- [Koninklijke Bibliotheek](#) over Belgische Vluchtelingen
- [Andere tijden](#) over Belgische vluchtelingen
- [Krantenbank Zeeland](#)

Onderzoek bronnen in het archief

- Dvd van het opvangkamp van de Belgische vluchtelingen in Gouda.
- Archief van het Comité tot verlening van steun aan hulpbehoevenden te Kloetinge, 1914-1919
- Vluchtelingen-register. Eerste Wereldoorlog (1914-1918).

Ook in de archieven van de gemeenten Goes, Kattendijke, 's-Heer Arendskerke en Wolphaartsdijk zijn stukken over de opvang van de vluchtelingen te vinden. Tijdens de oorlog hebben de gemeentebesturen tal van besluiten moeten nemen die met de oorlog en de schaarste aan voedsel en goederen te maken hadden.

Verwerking

Er is veel te vinden over de Belgische vluchtelingen in Zeeland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Je kunt bijvoorbeeld onderzoek doen naar waarom ze hierheen kwamen. Waarom werd Antwerpen aangevallen? Wat voor goederen werden er geschonken en door wie? Waar kwamen de vluchtelingen vandaan en hoe kwamen ze in Zeeland terecht? Wat werd er allemaal voor hen gedaan en door wie? Tot wat voor problemen leidde de aanhoudende vluchtelingenstroom? Aan de hand van de verschillende bronnen is een beeld te maken van de humanitaire ramp die zich in 1914 in België voltrok. Probeer een zo goed mogelijk beeld hiervan te geven, en van de manieren waarop aan de Belgen hulp werd geboden.

Begeleider bij het Gemeentearchief: F.H. de Klerk, f.de.klerk@goes.nl